

Віктор МОЙСІЄНКО

ПРО МОВНУ СВІДОМІСТЬ ПОЛІЩУКА

У статті йдеться про розвиток мовної свідомості жителів півночі України – поліщуків. Про мовну окремішність у діячності можна говорити передовсім на основі писемних фактів. Відколи поліщуки усвідомлювали себе іншими русинами: не полянами, не галичанами? Відколи представники інших етнографічних груп усвідомлювали поліщуків іншими? Відповіді на ці питання варто шукати в студіях з історії мови та історичної діалектології, а найперше в текстах писемних пам'яток. У найдавніший період – Руси-України – годі говорити про таке відокремлення, адже русини-деревлани, русини-хорвати й русини-поляни в мовному плані як різні представлені слабо. Можливо, перші такі усвідомлення окремішності варто виводити від появи термінів для називання цього регіону та його мешканців – Полісся й поліщуків. Такі назви відомі від XIV століття.

Ключові слова: поліщуки, мовна свідомість, історична тяглість, історія мови, історична діалектологія, діяхронія.

Про поліську окремішність у плані мовному, до певної міри, є підстави говорити щонайпізніше від періоду розпаду Київської Русі. Діалектне членування протосхіднослов'янського мовного простору намітилося, найімовірніше, ще до утворення централізованої східнослов'янської держави Київської Русі (X – XI ст.). У передісторичний (протоукраїнський) період, що знайшов відображення в літописі згадкою про племінне розселення, Київська Русь не була монолітною ні в етнічному плані, ні, тим більше, в мовному. Південна (Мала) Русь виразно протиставлялась на дві зони – північну й південну. Північна зона пов'язується із літописними деревлянами, волинянами, дреговичами та сіверянами. Ці чотири давньоруські племена й лягли згодом в основу окремої етнографічної групи в межах Східної Славії – поліщуків. На цей час характерні поліські мовні риси (наприклад, залежність від наголосу розвитку континуантів *ę, *ě, а також *е, *о в новозакритому складі), мабуть, уже проявлялися. Зараз лінгвісти чи не одностайно відзначають дуалістичний поділ протоукраїнського мовного континууму в передписемну епоху, а саме протиставлення півдня – півночі. Про це в різні часи писали К. Михальчук, В. Ганцов, М. Дурново, Ф. Жилко, Ф. Медведев, П. Моргун, М. Наконечний, Ф. Філін, Г. Півторак, В. Німчук, Ю. Шевельов. Ю. Шевельов на основі мовних та історичних фактів виділяє на теренах Київської Русі п'ять мовно-територіальних одиниць-регіонів. Четвертим у цьому переліку йде Київсько-Поліський [1, с. 9]. Проте, підкресливши архаїчність «у своїй незайманості первісні п'ять регіонів не збереглись ніде, за винятком хіба Київсько-Поліської групи» [1, с. 10], учений не вказує на скільки-небудь виразні контури його поширення: у яких межах він був поліським? Називаючи один із прототипів української мови Київсько-Поліським, Ю. Шевельов не вказує, до якого українського мовного масиву – північного чи південного – належав діалект полян. У дискусії про те, чи належав діалект полян до північноукраїнського, однозначності немає. Й. Дзендзелівський при визначенні давньої діалектної бази північного наріччя вважає неправомірним перше місце відводити говорам полян. У північне наріччя взагалі, очевидно, влилася лише незначна (північна) частина говорів нащадків полян. Східнослов'янське плем'я полян (союз племен), як вважає більшість дослідників (С. Соловйов, П. Барсов, А. Насонов) жило на Правобережжі Середньої Наддніпрянщини первісно в зоні лісостепу та частково степу до дніпрових порогів. На півдні ці племена межували з уличами. Пізніше під тиском степових кочівників – печенігів – поляни відійшли на північ у басейн Росі та Стугни. Зважаючи на розселення полян, зокрема в давні часи, та на біpartiцію протоукраїнських говорів у X – XI ст. можна припускати, що діалект полян був ближчим до діалекту уличів, ніж до діалекту деревлян та сіверян [2, с. 48]. Якщо особливих сумнівів не викликає факт виокремлення поліських говірок уже в період Київської Русі, то значно складніше на сьогодні питання: відколи починається внутрішньополіське лінгвальне членування? Коли виділяється середньополіський діалект, носіями якого були предки більшості тут присутніх на конференції. Мабуть, будемо не зовсім далекими від істини, коли припустимо, що в основі середньополіського діалекту лежить говір літописних деревлян. Щоправда, є серйозні лінгвальні підстави вважати, що не лише деревлянський. М. Никончук, наводячи аргументи лексико-семантичного рівня мови, відзначав участь також дреговичів у становленні виразних мовних рис принаймні поліщуків півночі Житомирщини: «Важливо те, що відсутні діалектні зони – об'єднання декількох груп говорів, – які замикалися б лише на деревлянській чи дреговицькій територіях. Так, зона лексеми памег охоплює західні говори одночасно й деревлянського, і дреговицького масивів, що по-своєму підкреслює факт деревлянсько-дреговицької єдності в минулому. Цей діалектний масив, треба думати, походить від єдиного в минулому деревлянсько-дреговицького діалекту, який до VIII ст. локалізувався на правобережжі Прип'яті. Деревляни й дреговичі являли етномовну єдність, а потім, починаючи з XIII ст., очевидно, лише

північна група племен виділилася із древлянського союзу й перейшла на лівобережжя Прип'яті, де знаходилося балтомовне населення» [3, с. 167]. Отже, наш прапредок, поліщук десь з-під древнього Іскоростеня у час походу Ольги говорив уже своїм діалектом, який, щоправда, кардинально від якогось південноукраїнського, того ж тиверського, чи улицького не відрізнявся. Не відрізнявся він, зрештою, різницею й від сусіднього полоцько-смоленського (в подальшому протобілоруського). Літературно-писемна мова як у поліщуків-древлян, так і тиверців-галичан була одна, принесена з півдня, староболгарська з більшою чи меншою домішкою місцевого розмовного елемента. Чи звучали на території, яку зараз обіймає Житомирщина, інші мови? Про це можемо лише робити припущення. Треба думати так, адже до сьогодні в мовленні поліщуків чути балтизми, орієнталізми, германізми, вік яких у нашій мові визначається понад тисячею років. Чи усвідомлював себе русин-древлянин якось окремішньо від русина-полянина? Відповісти на це питання за наявних у науці фактів, мабуть, неможливо.

Дещо іншою є ситуація в ранньосередньокраїнський період. У цей час з'являються тексти (особливо грамоти) з відносно точною локалізацією. На українських землях у XIV – XV ст. уже однозначно (на основі мовних особливостей пам'яток) виділяються два діалектні масиви – галицький і волинський. Хоч поодинокі грамоти XIV – XV ст. написані й у Житомирі та Києві, все ж таки виділяти західно- та середньополіський діалекти на основі наявних пам'яток немає достатніх підстав. Волинські пам'ятки однозначно пов'язуються з північноукраїнським (правобережною його частиною) наріччям. Від цього ж таки XIV ст. український територіально-мовний простір членується не лише лінгвально, але й адміністративно. Оточене з усіх боків ворожими феодалними державами й ослаблене феодалними усобицями, ГалицькоВолинське князівство втратило свою незалежність. Спочатку захоплене повністю литовцями (Гедимін, Любарт до 1349 р.), згодом Галичина – поляками (Казимір 1349 р.). Сорокарічна війна за галицько-волинську спадщину між Польською Короною та Литвою із втручанням Угорщини закінчилась приєднанням до Польщі Галицької Русі, на основі якої було створене Руське воєводство, та Холмсько-Белзької землі; за Литвою на кінець XIV ст. залишалися Волинь і Поділля [4, т. IV: 45-17, 50-51, 439-443, 446-457]. І надалі різні українські землі поперемінно входили до складу то Польщі, то Великого князівства Литовського, доки в 1569 році майже повністю не опинилися в складі Речі Посполитої. Однак до Люблінської унії всі північноукраїнські землі (Чернігівщина, Київщина, Волинь і Підляшшя) перебували переважно в складі одного адміністративнополітичного утворення – Великого князівства Литовського. «В цілому литовська доба мала позитивне значення для утвердження українського й білоруського етносів, бо створювала безпечніші (особливо від татарських орд) умови для розвитку феодалних відносин та стабільнішого зв'язку населення з землею. Селянська осілість, у свою чергу, сприяла збереженню, розвитку самобутніх етнічних рис культури, які не зазнали також литuanізації: архаїчна язичницька Литва останньою в Європі прийняла християнство (1387 р.), а тому змушена була сама перейняти від нащадків русинів державні та юридичні структури, кодифіковану документацію, книжну мову офіційного спілкування (суміш церковнослов'янської та розмовних елементів тодішніх українських, білоруських говірок)» [5, с. 247]. Отже, від кінця XIV ст. майже всі українські та білоруські землі входили до двох адміністративно-політичних утворень – Польської Корони та Великого князівства Литовського. Можливості культурно-мовного розвитку у цих державах для руських (предків українців і білорусів) людей були різними. В обох державах функціонували канцелярії – Коронна й Литовська. У XVXVI ст. в Коронній польській канцелярії основною мовою адміністративносудового діловодства була латинь. Її вживання поширювалося також на західні й південно-західні землі Русі, а саме: Руське, Подільське й Белзьке воєводства, що перебували в складі Корони з кінця XIV – середини XV ст. Що ж до земель Великого князівства Литовського, то невдовзі після його заснування у XV XVI ст. основною мовою місцевих судів та адміністрації була так звана «руська» мова, яка вживалася і в головній великокнязівській канцелярії (пор. у М. Грушевського: «в українських землях ВКЛ, ліпше законсервованих від польських впливів, урядова руська мова держиться в повній силі до самого прилучення до Польщі» [4, т. VI, с. 329]. Спочатку *de facto*, а від опублікування Литовських Статутів – *de iure*. Якою вона була від початку (домінував там український південний, український поліський чи білоруський елемент) – сказати важко та чи й взагалі можливо. Достеменно слід констатувати, що ця мова увібрала основні елементи ділового різновиду літературної мови Київської Русі з його орієнтацією на місцеві слова й форми [6, с. 3]. Наявні в розпорядженні дослідників пам'ятки XIVXV ст., писані «руською» мовою, дозволяють виділити лише два її різновиди – південноукраїнський та поліський, який поглинув решту білоруського. От до цього поліського різновиду, про який зараз все більше говорять дослідники історії мови, наші предки-поліщуки, зокрема й із теренів Житомирщини внесли незаперечні живомовні риси. Ані південноукраїнці (галичани), ані північнобілоруси до цієї офіційної мови не запровадили жодної безсумнівної виразної локальної інновації (поплутування – є та «новий -» відомі і пам'яткам раніших епох, що могли слугувати писарям за взірцем). Такі нові, однозначно поліські за походженням (північноукраїнські та південнобілоруські)

розмовні риси вводять до цієї мови вихідці з Волині, Київщини та Надприп'яття: вияв *ѣ та *’а залежно від наголосу та диспалаталізований р. Випадків, що слугували б за взірць писарям-поліщукам (щодо е < *ѣ в ненаголошеній позиції), у писемній мові не було. Написання ж тисча, м-сць поліщуком у кінці XIV ст. можна прирівняти за орфографічною «революційністю» до того, якби галичанин написав, наприклад, віль, а білорус гдзе. Оскільки таких написань ніде й ніким не відзначено, то висновок напрошується однозначний: або подібні риси ще не виявлялись у тогочасному мовленні галичан чи білорусів, або так чи інакше до письма таких грамот були причетні поліщуки. Десь у середині XIV століття, очевидно, з’являються перші ознаки виокремлення поліщука з-поміж русинів. Передовсім у назві. У мові русинів уперше окреслено терени проживання нащадків колишніх деревлян та дулібів терміном Полісія: гостинець луцкий полеский (1322) /СУМ XIV–XV ст. Т.2. С. 182/. З часом з’являється і власна назва: Владыка луцкий на Пинцин- у глухом Пол-сю учинилъ соб- с-далишт (поч. XVII ст.).

Привертає увагу процес вироблення своєрідного узусу (неписаного стандарту) тогочасної офіційної мови. Як це відбувалося? Адже ніхто у XV ст. не впроваджував єдиний правопис, а певна уніфікованість, виробленість цієї мови явно проглядається. Хто її виробляв? Чи не вирішальну роль у такому виробленні відіграли писарі місцевих канцелярій. Також варто зважити і на той факт, що повітова канцелярія, крім робіт, пов’язаних із протоколюванням та юридичним оформленням судових процесів, виконувала нотаріальні обов’язки: тут у присутності численних свідків оформлялися різноманітні майнові угоди; тут фіксувалися строкаті присяги, що широко супроводжували тогочасний побут; звідси йшла відправа езекуцій; сюди на офіційне збереження до розслідування й судового розгляду пред’являлися спірні речі та докази злочинів. Тобто канцелярія була своєрідним осередком публічного життя конкретного регіону. Усі новини, які могли хвилювати шляхетський і міщанський загал, стікалися сюди, проходячи через „перші руки” канцеляристів [7, с. 161–162]. Ці новини, нерідко в неприкритому мовним стандартом вигляді, потрапляли на сторінки актових книг. Інакше годі пояснити наявність численних фрагментів із відверто розмовними особливостями в основних частинах справ: *Кинувъся протѣстующи(и) шукати сюди-туди, аж ручъничъки ни машъ. А поменены(и) протѣстующи(и), ухопивъши шабълю, зъ господи порвавъшисе, розумивъ, што догонитъ, аж недогонивъ. Прибигъ до господи уроженого пана Вацълава Хохольского, почавъ ускаржатисе, што ручъничъку украдено. А поменены(и) Хохольски(и), не вы(с)лухавши, што протѣстующи(и) мовивъ, хвать киемъ у лобъ ударивъ. И я, далибугъ, не видаю* (Житомирська книга 1643); *потъкали зъ сно(м) сына твого и питал-(м): «Чыѣ ты сѣно везешъ, албо хто тоби да(л)» ... и та(м) мы, прыха(в)шы до того сна, н (з)нашли (с)мо сна, то(л)ко мстъц, гд сно было, и на то(м) ж мстъцу и будка вчынна, што диты па(с)лы давно 47, (Житомирська книга 1583); видялъ сми на н(м) само(м) рану на твари по право(и) сторон за(и)муючи носа шко(д)ливую, кривавую, зна(т), ку(н) ногою удари(в), та(к) т(ж) и на коня(х) дво(х) шпакваты(х) – на вдьно(м) рану на право(и) ноз задну(и) у колино, зна(т) ж конъ удари(в) 157, (Житомирська книга 1635). Такі записи віддавалися на руки, з них роблено копії, вони нерідко слугували своєрідними взірцями при написанні заповітів, дарчих, протестів тощо. „Руська” мова поза всякими сумнівами стояла найближче до живої, підпитуваної постійно живомовною стихією, була найпоширенішою й найдоступнішою серед усіх верств населення України та Білорусі. Ця мова однозначно превалювала щонайменше протягом двох століть (XV – XVI, а на Поліссі майже до середини XVII) у діловодстві, майже на рівних (принаймні від другої половини XVI ст.) конкурувала зі словенороською в церковно-релігійній сфері, нею створені численні зразки художньої літератури, причому не лише рукописні, але й друковані. Проте не сталося. Як повноцінна літературно-писемна «руська» мова не відбулася. Наприкінці XVI – початку XVII ст. на теренах України та Білорусі склалася в плані функціонування мов унікальна й навіть парадоксальна ситуація. Були поширені неоднаковою мірою три мови з у край вузьким функціональним використанням – грецька, латина, церковнослов’янська та активно вживані – «руська», або «проста», і польська. Перші три вживалися обмежено (освіта, наука, церква), оскільки не були відомі широкому загалу. Польська на українських і білоруських землях усе активніше завойовувала свого мовця. Як і перші три, це була вже вироблена, і щонайголовніше, унормована літературна мова. Нею послуговувалися вищі верстви (шляхта, духовенство) тогочасного суспільства. Від другої половини середини XVII ст. польська практично витісняє «руську» мову з міських канцелярій Правобережної України, все частіше нею послуговуються українські та білоруські письменники, але найвагомішим фактором поширення й впливу цієї мови на суспільні верстви було те, що її почали вивчати в тогочасних українських і білоруських школах. Тогочасна мовна ситуація на наших землях до болю нагадує нинішню. Припущення Н. Яковенко виглядає вельми правдоподібно: «Саме в цей час у „високих” та шкільних зразках тогочасного письменства усталюється тримовність, тип літератури, яка творилася трьома чужими мовами – слов’янською, (церковнослов’янською, розбавлену українізмами), польською та латиною, обминаючи власну, або, як тоді говорили, просту, шкільне культуртрегерство пригасило той стихійний процес розвитку простої мови, який можемо простежити ще в XVI – початках XVII ст. у судових протоколах*

чи, наприклад, канцелярських жартах-пародіях. Чим потужнішим ставав подих латинської вченості, тим більше наспигувались вони латиною і полонізмами. Річ не в особистій полонізації авторів цих текстів – писарів та адвокатів, вони переважно лишалися православними по духу і патріотичними. Просто у свідомості тих авторів витворюється ієрархія престижності, де першу сходинку посіла більш престижна польська, а руська, ще донедавна якою вільно писалось і жартувалось, стає хатнього вжитку» [8, с. 64].

Таким чином, освіченого (що закінчив, наприклад, якусь братську школу) шляхтича-поліщука з-під Овруча у XVI – XVII ст. в плані мовної поведінки уявляємо таким: говорив дома місцевою овруцькою говіркою, умів читати і писати по-руськи, тобто поліським варіантом літературно-писемної мови, по-польськи і, можливо, трохи розумів латину. Більшість поліщуків говорили і знали лише одну мову – мову свого діда-прадіда.

Житомирщина у пізніші часи аж до XX ст., незважаючи на превалюючу більшість українців з-поміж інших етносів, що тут проживали, на жаль, не мала сприятливих умов для національно-культурного розвитку. Належність краю до двох держав – спочатку Польщі, а згодом Росії – надовго визначили мовну специфіку краю. Українська мова на цих землях від часів входження їх до ВКЛ аж до створення Української Республіки в складі СРСР не мала жодних перспектив. Такі перспективи з'являються вже в 20-х роках XX ст. Політика українізації охопила всі регіони. Хоч за переписом 1926 року у Волинському окрузі прозивало 689136 чол. З них 451548 укр., 94434 пол., 63578 євр., 52622 нім., 23323 рос., 3631 чех. У м. Житомирі відсоток був інакший: 39,1% євр., 37,1 укр. [9, с. 77], все ж процес переведення суспільного життя на українську мову проходив послідовно й наполегливо. У 1926 р. в доповіді Волинського окрвиконкому вказувалося, що «установи по районах цілком українізовано. В м. Житомирі ще є установи, де українізацію проведено не цілком. Тепер вживають заходів, щоб поступово всюди провести українізацію» [9, с. 73]. Проте досить швидко радвлада зрозуміла, що загравання з українцями може призвести до наслідків плачевних для імперії: за мовною ідентичністю обов'язково постане питання про ідентичність національну. Українізація не просто згортається, а топиться в українській же крові. Зараз не так уже й анекдотично звучить констатація, що українізація була придумана для того, аби виявити всіх щирих українців, а потім їх знищити.

Мовний портрет поліщука початку 20-років минулого століття уявити неважко. Багато із нас пам'ятають своїх дідів, які говорили рідною поліською говіркою, якщо були письменні, то писали і читали як українською, так і російською мовою. І досить поширеним було явище, коли наші діди і прадіди (незалежно від ступеня освіченості) досить легко могли порозумітися з поляком чи євреєм, яких на Житомирщині було багато. 76 Дані перепису з Житомирщини в часи незалежності 2001 року щодо національного складу населення області дають таку картину: 1млн. 255 тис. укр. – 90,3%. Українську мову вважають рідною 93,0% населення області, 6,6% – російську [10, с. 153]. Суха статистика, на перший погляд, обнадійлива для перспектив українського культурно-мовного будівництва в нашому регіоні. Проте можливості й потреби для більш ефективного упровадження української мови в Житомирі та області ще далеко не вичерпано.

Мовний портрет поліщука XXI ст. можна змалювати так. Приїжджаючи з далекого північного району до міста, він, поліщук, певне, вже не так, як за радянської доби, цурається української мови. У навчальних закладах, все ж процес здійснюється переважно державною мовою. Однак позанавчальний інформаційний тиск (книгодрукування, FM-ки, телевізія, молодіжні шоу, концерти, спорт) додають сільському прибульцеві до міста дискомфорту, невпевненості, коли він російською не володіє. Міський житель, який на час отримання Україною незалежності був переважно російськомовний, дещо затаївшись і вичекавши паузу (до 2014 року мовна політика країни не була спрямована на послідовну підтримку й захист державної мови), повернувся на «круги своя» – ставав знову російськомовний. Дещо змінила мовну свідомість житомирця зокрема й українця загалом Революція Гідності. Злам у мовному плані відбувся, навіть російськомовні в повсякденні жителі області як рідну мову все частіше визнають і в опитувальниках указують саме українську. Цю ситуацію має закріпити прийнятий закон «Про утвердження української мови як державної».

Література

1. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови / Юрій Шевельов. – Харків: Акта, 2002.
2. Дзензелівський Й.О. Лінгвогеографічний аспект у дослідженнях з історії мови / Й.О. Дзензелівський // Праці III Республіканської діалектологічної наради. – К., 1970. – С. 28-34.
3. Никончук Н.В. Правобережнополесские говоры с лингвогеографической и исторической точек зрения / Н.В. Никончук // Полесский этнолингвистический сборник. – М., 1983. – С. 153-172.
4. Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 т., 12 кн. / Михайло Грушевський – К.: Наукова думка, 1991 – 1998.
5. Непорожня Надія. Культурологічний аспект етнотопіміки та актової мови ВКЛ / Надія Непорожня // Мовознавство. IV Міжнародний конгрес українців. – Одеса, 1999. – С. 245-253. 77

6. Русанівський В.М. Староукраїнська і слов'яноруська мови на тлі розвитку інших слов'янських літературних мов / В.М. Русанівський // Мовознавство. – № 1. – 1997. – С. 3-12.
7. Яковенко Н.М. Пародії і жарти в актових книгах Житомира та Луцька першої половини XVII ст. / Н.М. Яковенко // Український археологічний щорічник. – Вип. 2. – К., 1993. – С. 161-176.
8. Яковенко Наталія. Розтятий світ: культура України-Руси в переддень Хмельниччини // Сучасність. – № 10. – 1994. – С. 59-70.
9. Нати́кач П.І. Політика «коренізації» на Волині / П.І. Нати́кач // Волинь-Житомирщина. – № 3. – 1998. – С. 72-83.
10. Козловець М.А., Мельник Л. Скільки нас? Які ми? Або населення Житомирщини на тлі регіонів України (за даними переписів населення) / М.А. Козловець // Волинь-Житомирщина. – № 13. – 2005. – С. 134-142.

References (Translated & Transliterated)

1. Shevelov Yu. Istorychna fonologiya ukrayinskoyi movy / Yuriy Shevelov. – Xarkiv: Akta, 2002.
2. Dzendzelivskiy J.O. Lingvogeografichnyy aspekt u doslidzhenniyah z istoriyi movy / J.O. Dzenzelivskiy // Praci III Respublikanskoyi dialektologichnoyi narady. – K., 1970. – S. 28-34.
3. Nykonchuk N.V. Pravoberezhnopolesskyye govory s lyngvogeografycheskoj y ystorycheskoj tochek zrenyya / N.V. Nykonchuk // Polesskyy etnolynghvysty cheskyj sbornyk. – M., 1983. – S. 153-172.
4. Grushevskiy M. Istoriya Ukrayiny-Rusy. V 11 t., 12 kn. / Myxajlo Grushevskiy – K.: Naukova dumka, 1991 – 1998.
5. Neporozhnya Nadiya. Kulturologichnyy aspekt etnonimiky ta aktovoyi movy VKL / Nadiya Neporozhnya // Movoznavstvo. IV Mizhnarodnyj kongres ukrayinistiv. – Odesa, 1999. – S. 245-253. 77
6. Rusanivskiy V.M. Staroukrayinska i slov'yanoruska movy na tli rozvytku inshyx slovyanskyykh literaturnyykh mov / V.M. Rusanivskiy // Movoznavstvo. – № 1. – 1997. – S. 3-12.
7. Yakovenko N.M. Parodiyi i zharty v aktovykh knyгах Zhytomyra ta Luczka pershoj polovyny XVII st. / N.M. Yakovenko // Ukrayinskyy arheologichnyy shhorichnyk. – Vyp. 2. – K., 1993. – S. 161-176.
8. Yakovenko Nataliya. Roztyatyj svit: kultura Ukrayiny-Rusy v peredden Xmelnychnyny // Suchasnist. – № 10. – 1994. – S. 59-70.
9. Natiyach P.I. Polityka «korenizaciyi» na Volyni / P.I. Natiyach // Volyn-Zhytomyrshhyna. – № 3. – 1998. – S. 72-83.
10. Kozlovets M.A., Melnyk L. Skilky nas? Yaki my? Abo naseleennya Zhytomyrshhyny na tli regioniv Ukrayiny (za danymy perepysiv naseleennya) / M.A. Kozlovets // Volyn-Zhytomyrshhyna. – №13. – 2005. – S. 134-142.

Moisiyenko Victor

About Linguistic Consciousness of the Polishchuk

The article deals with the development of linguistic consciousness of the inhabitants of the north of Ukraine – the Polishchuky. We can speak about separation in diachrony on the basis of written facts. Since what time have the Polishchuky begun to realize themselves the other Rusyny: not Poliany, not Halychany? When did the representatives of other ethnographic groups begin to be aware of themselves as the other people? The answer on these questions should be looked for in the studios of the history of language and historical dialectology, but first of all in the texts of written monuments to the past or manuscripts. In the most ancient period – Rus-Ukraine – it's useless to speak about such separation as Rusyny -Drevliany, Rusyny -Khorvaty and Rusyny -Poliany because they aren't represented distinctly in the linguistic sphere. Maybe the first awareness of separation should be distinguished with the appearance of terms for calling this region and its inhabitants Polissia and Polishchuky. Such names have been known since the 14-th century.

Keywords: Polishchuky, linguistic consciousness, historical gravity (attachness), the history of language, historical dialectology, diachrony.